

ŽIVA TRADICIJA

Ciril Bergles

O angelih Rafaela Albertija

Leta 1929 je mladi Rafael Alberti objavil knjigo *O angelih (Sobre los angeles)*, ki je takoj zbudila nenavadno pozornost zaradi svoje izvornosti, zadržane silovitosti, uravnotežene enovitosti in mojstrskega obvladanja pesniškega jezika. Mnogi so bili že takrat mnenja, da gre za najpomembnejše delo španskega in morda celo evropskega nadrealizma, za mojstrovino, ki je pesnik ne bo zlahka presegel s svojim kasnejšim delom in ki je enakovredna *Ciganskim romancam* F. G. Lorca.

Toda medtem ko je Lorca osvajal bralce s svojo instinktivno radostjo in melanholijo, z neko skladno zračnostjo, človeško senzibilnostjo, je Alberti s prodornim intelektom opazoval samega sebe, svoja notranja protislovja in spopade, ki jih Lorca ni nikoli poznal. Namreč, potem ko je Alberti požel zaslužene pohvale za svoj prvenec, za ljubke pesmi *Mornarja na kopnem*, je začel vrtati globoko vase in iskati umetniški izraz za kar najbolj prikrite vzgibe svoje kontemplativne narave.

Zgodilo se mu je to, kar se zgodi mnogim mladim ustvarjalcem, potem ko se streznijo po prvem uspehu. Kar pa Albertija loči od njih, je silovitost, s katero se bojuje s svojo krizo. Ni naključje, da v prvi pesmi te zbirke objokuje izgubo Raja, ki ga je poznal in imel rad, izgubo svojega doma in inspiracije. Nihče ne more odgovoriti na njegovo vprašanje, ne more mu povedati, kako bi ga spet našel. Lahko ga samo išče.

Bolečina te izgube inspirira Albertijevo najlepše pesniško delo. Njegova največja bolečina pa postane poezija, glas vseh, ki so izgubili svojo identiteto, svoj cilj.

Izgon iz Raja so po Albertiju povzročili angeli, ki predstavljajo neznane sile. Nekateri angeli posebljajo tisto, kar sam išče, kar bi rad spet našel in je nekoč že imel. To je npr. neznan angel, ki ga kliče na pomoč, in dobri angel, ki ga je nekoč poznal in je navdihoval njegovo bitje; to je angel števil, ki je varoval red in preglednost, in je tudi nesrečni angel, ki se izogiba njegovim prošnjam. Toda namesto teh prihajajo na prizorišče neki drugi angeli, ki so uporniški, njihove

neobrzdane sile vodijo vojne, so lažnivi in varljivi. Svet je zaradi njih razpadel, je upepeljen. Angel jeze obvladuje ta svet s svojo strašno nevoljo, s svojim besom. Te strasti se razraščajo in zato ti angeli postajajo nevarni. Uničujejo z gorečim ogljem, so surovi, maščevalni, neumni in poželjivi. Take sile zdaj obvladujejo pesnika in so brez nebeškega sijaja, so strašne, nadzemske. In pesnik se zaveda, da so tudi te sile prav tako v bistvu sveta kot oni dobri angeli, ki jih je izgubil. Boriti se z njimi, biti v središču neke notranje drame, to sprejme Alberti nazadnje kot edino možnost svoje nove, streznjene eksistence. Kajti preživel bo samo »ranjeni angel«, angel »ostriženih kril«.

Angeli, ki naseljujejo Albertijeve pesmi, seveda nimajo običajnega krščanskega značaja. So prej simboli nečesa nadzemskega, ki jih je ustvaril osamljeni posameznik, kot pa bitja, ki jih poznamo iz krščanske religije. Med njimi in pesnikom se dogaja velika notranja drama, ki grozi, da se bo končala v gluhem in praznem prostoru, v katerem je vsaka komunikacija nemogoča. V vsej množici angelov gre tako samo za različne pesnikove občutke, stališča, iskanja, zavračanja.

Prostor, v katerem se ta drama dogaja, je sicer nedoločen. Prav gotovo to ni Raj. Tega se pesnik in angeli samo spominjajo. Iz božanskega Raja so bili pravzaprav vsi skupaj izgnani. Morda je to raj pesnikovega otroštva, katerega najbolj avtentični predstavniki so samo še dobri angeli. Vsakdanjost, v katero je pesnik izgnan, pa je taka, kot je: boleča, neusmiljena do vsakršne velike zamisli. To je svet izpraznjenih sob, teles brez duše. Skrajnosti tega sveta in onega izgubljenega sta pekel in raj. Zato pesnik usmerja svoje poglede včasih navzgor, ko govori o zraku in vetru, včasih pa navzdol, ko govori o strašnih breznih, podzemskih prostorih in mostovih nad temnimi globočinami. Svet, ki ga Alberti upesnjuje, je bliže peklu kot nebesom. Predstavljajo ga predvsem razpadajoča mesta, hrup in zmeda, zloba in krutost, pozaba in prezir. V tem svetu sta celo dobri in zli angel iz pesmi *Oba angela* samo še spomin na dobrega Mihaela in zlega Luzbela, na njun spopad, ki je v osredju znanega Miltonovega epa *Izgubljeni raj*.

Albertija zanimajo predvsem zli angeli, manj oni dobri in zvesti, angeli stražarji. Oboji so prisotni v tem svetu na neki poseben način. So težko prepoznavni. Človek sluti njihovo prisotnost, toda oboji so nevidni, ne vidi jih »ne veter ne steklo«, nemi so »kot morje in reke«. Tudi angeli ne vidijo človeka, ne poznajo mest, skozi grede in so brez oči in senc, na svoje lase so si privezali tišino. Z nami vred so mrtvi, izgubili so mesto in mesto je izgubilo njih.

Naj bo še tako težko razložiti posamezna mesta, je osnovna simbolika Albertijevih pesmi vseeno razvidna. Nekoč so angeli prinašali človeku svetlobo, upanje, varnost, milost. Bili so božji poslanci tudi tedaj, ko so prinašali svarila, maščevanje, strah. Toda Albertijevi angeli so tako osovraženi, da lahko človek ustvarja o njih samo še po-

dobe krutosti in odmrlosti. Kajti zli angeli so bolj primerni za razkri-
vanje resničnosti tega sveta, njegove prave narave.

Čeprav namen tega kratkega zapisa ne dopušča, da bi natančneje
opredelili tudi Albertijeve pesniške postopke, moramo vseeno opo-
zoriti na obilje nenavadnih podob, s katerimi avtor upodablja svoje
angele. Te podobe so nosilke ne samo vizualne privlačnosti, ampak
imajo v sebi veliko sugestivno moč. Alberti jih ustvarja s kar najmanj
besed. Podobno kot Lorca povezuje posamezne podobe v strogo pove-
zано celoto, ki odslikuje pesnikov notranji boj. V prvi skupini pesmi
so te slike skrajno jasne, ko Alberti slika kaotičnost svoje krize. Ka-
sneje pa, ko se loti bolj zapletenih vprašanj, uporablja tudi bolj kom-
pleksno upodabljanje, niza sliko za sliko, skoraj vročično. Takemu
upodabljanju pesnikove notranje krize je podrejen tudi verz, ki je v
prvih pesmih še kratkega diha, kratek, nasekan, čestokrat iz samih
vzklikov, vprašanj, eliptičen.

Alberti je v nekem razgovoru opozoril, da bo imel nešpanski bra-
lec težave pri razumevanju nekaterih mest posameznih pesmi. Pri tem
je mislil na številne reference na špansko pesniško tradicijo, pa tudi na
Biblijo. V tem smislu je treba opozoriti na preroka Ezekijela in na
španske mistike, zlasti na spise svete Terezije, svetega Janeza od Križa,
na Ignacija Loyola, pa tudi na andaluzijske popevke. Iz tega obsežnega
mističnega sveta je namreč Alberti oblikoval nadrealističen pesniški
svet, poseljen z dobrimi in zlimi angeli. Predvsem s poslednjimi.